

## הכנה....

### .... לראש השנה

אתה חונן לאדם דעת. ומלמד לאנוש בינה:

חננו מאתך דעה בינה והשכל :

"וידע כל פעול כי אתה פעלתו

ויבין כל יצור כי עתה יצרתו

ויאמר כל אשר נשמה באפו ד' א' ישראל מלך

ומלכותו בכל משלה.

## .... לעשרת ימי תשובה

"... ומול את לבבנו ליראתך...."

דברים פרק ל' (ו) ומל ד' אלקיך את לבך ואת לבב זרעך לאהבה את ד' אלקיך בכל לבך ובכל נפשך למען חיה :  
תרגום : ויעדי ד' אלקיך ית טפשות לבך וית טפשות לבא דבניך רמב"ן : ומל ה' אלקיך את לבבך זהו שאמרו (שבת קד) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך.....

## .... ליו"כ

.... לסלוח....

סלח לנו אבינו כי חטאנו. מחל לנו מלכנו כי פשענו.

כי מוחל וסולח אתה.

.....

## כוזרי מאמר ג' יט

החשובה בשאלות בקדימה, שאלת הדעת והבינה, כי בהם יגיע האדם להתקרבות לפני אלקי, לכן הקדים 'אתה חונן לאדם דעת'. צמוד למה שלאחריו כל' הרוצה בתשובה - שתהא אותה החכמה והדעת והבינה בדרכי התורה והעבודה כאמרו 'השיבנו אבינו לתורתך...'. וכיון שא"א לאדם ללא חטא הוכרחו לשאול סליחה על החטא במחשבה ובמעשה בברכת הנון ומרבה לסלוח. ומסמיק לשאלה הזו תוצאות הסליחה וסימניה והיא הישועה ממה שאנחנו בו, ומתחיל ראה נא בענינו....

~~~~~

## אתה חונן

אתה חונן לאדם דעת. ומלמד לאנוש בינה:

חננו מאתך דעה בינה והשכל :

אתה חונן... אני אדם באשר יש בי דעת, אך אין זה מכח עצמי כי אם חסדו ית'!

ויקרא רבה פרשה א פסקה טו - מובא בפי התפלות של ריב"ז ויקרא אל משה וידבר ה'. מיכן אמרו כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו. תדע לך שכן, צא ולמד ממשה אבי החכמה אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים, ונתעסק במלאכת המשכן - ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר (ויקרא א) ויקרא אל משה וידבר. אז יש להתפלל על כך!

## משלי פרק ב

(ג) כי אם לבינה תקרא לתבונה תתן כולך:

(ד) אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה:

(ה) אז תבין וראת ד' ודעת אלקים תמצא:

(ו) כי ד' יתן וזכמה מפיו דעת ותבונה: - חננו מאתך!

## רבנו יונה

כי אם לבינה תקרא וגו'.... שיתפלל אל החכמה ויבקש עליה מלפני הש"י שיצליח בה וישיג אליה. תקרא. תתפלל, מלשון "ובימי אקרא" (תהלים קטז, ב). תתן קולך. מענין "קולי אל י"י אקרא" (תהלים ג, ה), "ויתן את קולו" (בראשית מה, ב):

והנה מצאנו בענין ידיעת ה' ה' עניינים זה למעלה מזה. הראשון, מציאות הש"י, שנאמר "וידעת היום והשבות אל לבבך" (דברים ד, לט), ונאמר "דעו כי ד' הוא האלקים" (תהלים ק, ג), והיא הקודמת לעבודה, כענין שנאמר "דע את אלקי אביך - ועבדהו" (ד"ה א' כח, ט) ונאמר "שפוך חמתך על הגויים אשר לא ידעוך" וגו' (תהלים עט, ו), ונאמר "ידע שור קונהו" (ישעיה א, ג).

והשני, עבודת הש"י והזהירות במצותיו והיראה מעבור על דבריו, ויקרא ידיעת ה', כי בזה יודע בנגלה מפעולות האדם כי הוא מאמין בה' ומקבל עליו עול מלכותו, שנאמר "דן דין עני ואביון אז טוב הלא היא הדעת אותי" (ירמיה כב, טז).

והשלישי, ידיעת דרכי ה', וגבורת חסדיו ורב טובו, והתבונן בנפלאותיו וידיעת רוממותו ותהילותיו כפי מה שדעת האדם יכל להשיג, ויתבונן במעשה בראשית ומעשה מרכבה ובדברי הנבואה, כענין שנאמר "הודיעני נא את דרכיך ואדעך" (שמות לג, יג), "וידע דרכיו למשה" וכתוב אחריו "ירחם וחנן ד'" (תהלים קג, ז), ונאמר "אשגבהו כי ידע שמ"י" (תהלים צא, יד) "ויבטחו בד' יודעי שמך" (שם ט, יא), ונאמר "ושמואל טרם ידע את ד'" (ש"א ג, ז). ותקרא ג"כ הידיעה הזאת מציאות שנאמר "מי יתן ידעתי ואמצאהו" (איוב כג, ג), ונאמר "ש"י לא מצאנוהו שגיא כח" (שם לז, כג), פ"י מחמת שגיא כח הוא גדול כחו ומונע את הנבראים מלהשיגו, והוא שגיא משפט ורב צדק לא יענה מלבו כי הוא רב צדקה ונכנס לפניו משורת הדין, וכל גורה הבאה על האדם מצד פועל האדם. ונאמר "הן ק-ל כביר לא ימאס" (שם לו, ה), ונאמר "וידוע דעת עליון" (במדבר כד, יז).

והרביעי, קבלת הנפש זכרון האמונה ה' ויחודו ורוממותו כפי מה שהשיג בהם הנפש ולקחה וקבלה הנפש זכרון הידיעה הזאת בכל עת, עד שנאצל מהם על ידי מורא עיקרית ובושה יסודית לא יסורו ממנה, ותגיע מאלה אל הקריבה והדבקות. אמנם לפי גודל הידיעה בדרכי הש"י ורוממותו יוכל האדם לעלות יותר במדרגה הזאת.

והנה יקרא הזכרון ידיעת ה', שנאמר "בכל דרכיך דעהו" (ג, ו), ואמרו ז"ל: כשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם מתפללים (ברכות כח, ע"א). ועוד אמרו דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת (אבות פ"ב מ"א) והוא על ענין זכירה.

והנה זאת המדרגה נקראת בפסוק הזה דעת אלקים, על כן הוזכרה אחרי היראה כי היא שלמות היראה. וכן מצאנו כי שלמות ידיעת ה' במדרגה הזאת.....

ובאמת יקרא לזה יודע ה' יותר מן הראשונים, בהאצל על נפשו המורא מן הידיעה וזכרון יסודו ושפלות נפשו, ורוממות הש"י לעומתו כנגד עיניו בכל עת, כענין שנאמר "שויתי י"י לנגדי תמיד" (תהלים טז, ח) ונאמר "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות כ, כ), והנה אם עברת לפני המלך פעם אחת ואח"כ לא ידעת צורתו אמנם כי תוסיף לראותו תזכור כי היא צורתו כי הוא המלך אשר כבר ראית, ואיש אחר עבר לפני המלך וזכר צורתו



הנני נשפט אותך על אמריך לא חטאתי :

ולכך אמר, כי על כל הרעה הגדולה שעשו לבטוח בעיני יסתיר עוד פנים מהם, לא כמסתר פנים הראשון שהסתיר פני רחמיו ומצאום רעות רבות וצרות, רק שיהיו בהסתיר פני הגאולה, ויעמדו בהבטחת פני רחמיו (ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו' **עד שיוסיפו על החרטה הנזכרת וידוי גמור ותשובה שלימה** כמו שנזכר למעלה (ל ב) ושבת עד ה' אלקיך וגו' :

### תשובה שלמה: רמב"ן על דברים פרק ל פסוק ב

(ב) וטעם ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך **שתשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנכי מצוך היום**, כאשר עשו בגאולה השנית דכתיב (נחמיה י ל) ובאים באלה ובשבועה ללכת בתורת האלקים אשר נתנה ביד משה עבד האלקים ולשמור ולעשות את **כל מצות ה' א-ינו ומשפטי וחקי**. או יהיה "מצוך אתה ובניך" כמו מצוך לך ולבניך.....

### ודוי גמור: רמב"ן על ויקרא פרק כו פסוק טז

והסתכל עוד בענין הגאולה ממנו, שאינו מבטיח רק שיזכור ברית אבות, ובזכירת הארץ (פסוק מב), לא שימחול עונם ויסלח חטאתם ויוסיף אהבתם כקדם ולא שיאסוף את נדחיהם, כי היה כן בעלותם מבבל שלא שבו רק יהודה ובנימין והלויים עמהם מעט ומקצת השבטים אשר גלו לבבל, ושבו בדלות בעבדות מלכי פרס וגם לא אמר **שישובו בתשובה שלימה לפניו, רק שיתודו עונם ועון אבותם** (פסוק מ). ומצינו אנשי בית שני עושים כן כמו שהתודה דניאל (דניאל ט ה ח) **חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך וגו' למלכינו ולשרינו ולאבותינו**, וכתיב (שם שם טז) **כי בחטאינו ובעונות אבותינו ירושלים ועמך לחרפה**, וכן נחמיה התודה (נחמיה א ה יא), ועזרא אמר (שם ט לד) מלכינו שרינו כהנינו ואבותינו לא עשו תורתך. **הרי כי כולם למדו מן התורה שיתודו עונם ועון אבותם** וכל אלה דברים ברורים בברית הזאת שהוא באמת ירמוז גלגול הראשון והגאולה ממנו :

### ברוך אתה ד' הרוצה בתשובה

א[ יחזקאל פרק יח לב: **כי לא אֶחָפֵץ בְּמֹת הַמֵּת נָאִם אֲדֹד יְקוֹיָן וְהַיִּשְׁבִּי וְחַיִּי:**

[ב] תלמוד ירושלמי מסכת ברכות דף יז/א

ר' אחא בשם ריב"ל אף מי שהתקין את התפילה הזאת על הסדר התקינה - שלש ברכות ראשונות ושלש ברכות האחרונות שבתו של מקום, והאמצעיות צרכן של בריות: חננו דיעה, **חננתנו דעה רצה תשובתינו, רצית תשובתינו** סלח לנו, סלחת לנו גאלינו, גאלתנו רפא חליינו.....

איוב פרק לג כו: **יַעֲתֵר אֶל אֱלֹהִים וַיִּרְצֵהוּ, וַיֵּרָא פָנָיו בְּתַרְוָעָה וַיִּשָּׁב לְאִנּוּשׁ צָדִיקָתוֹ:**

ספר שערי תשובה - שער ראשון אות מב

ועוד יתפלל בעל התשובה אל השם למחות כעב פשעיו וכענן חטאתיו, ושיחפוץ בו **וירצהו** ויעתר לו כאשר אם לא חטא, כענין שכתוב בדברי אליהוא על בעל התשובה אחרי היסורים (איוב לג, כו): **יַעֲתֵר אֶל אֱלֹהִים וַיִּרְצֵהוּ**, כי יתכן להיות העון נסלח ונפדה מן היסורים ומכל גזרה, ואין לה' חפץ בו, ומנחה לא **ירצה** מידו, ותאות הצדיקים מן ההצלחות להפק רצון מהשם ושיחפוץ בהם. ורצונו - החיים הקיימים והאמתיים והאור הגדול הכולל כל הנעימות, כענין שנאמר (תהלים ל, ו): **חיים ברצונו**, ונאמר (שם פ, כ): **ה' אלקים צ-אות השיבנו הארץ פניך ונושעה**. ואמרו רז"ל (מדרש תהלים מזמור פ): **אין לנו אלא הארת פניך**, והוא ענין הרצון.....

כי מוחל וסולח אתה.

סלח לנו אבינו **כי חטאנו**. מחל לנו מלכנו **כי פשענו**.

**ר"ד אבודרהם**

סלח לנו אבינו כי חטאנו על שם (מ"א ח, ו) וסלחת לעמך אשר חטאו לך. מחול לנו מלכנו כי פשענו, על שם (שם) ולכל פשעיהם אשר פשעו בך. ....  
ויש מפרשים סלח לנו אבינו **אע"פ** שחטאנו מחול לנו מלכנו **אע"פ** שפשענו.

**רבנו בחיי** על בראשית מח, יד

**כי מנשה הבכור - אף על פי** שמנשה הבכור, לפי שידע מעלת הצעיר עליו. והוא כלשון "רפאה נפשי **כי** חטאתי לך" (תהלים מא, ה) - **אף על פי** שחטאתי לך. **וכן סלח לנו אבינו כי חטאנו:**

**חזקוני** על בראשית מח, יד

**שכל את ידי** - עשה עניינו בהשכל ובחכמה, שמן הדין היה לו להפוך הבנים לפי מה שהיה בדעתו לתת אפרים לימינו ומנשה לשמאלו, והוא עשה ההשכל והחכמה בידיו שלא רצה לבייש מנשה כי הוא היה הבכור וצריך לחלוק לו כבוד קצת.  
ד"א **כי מנשה הבכור אף על פי** שמנשה הבכור לא שת ימינו עליו כי ראה ברוה"ק שאחיו הקטן יגדל ממנו.  
ויש הרבה **כי** שפירושם **אף על פי**, כמו רפאה נפשי **כי** חטאתי לך (תהלים מא ה), וסלחת לעוני **כי** רב הוא (שם כה יא), דרך ארץ פלשתים **כי** קרוב הוא (שמות כה יא) ועוד הרבה.

**ועי' בראב"ע בכל מקומות הללו**

סלח לנו אבינו **כי חטאנו**.

מחל לנו מלכנו **כי פשענו**.